

διὰ τὸ ἀγαθὸν τῆς μείζεως καὶ τὸ ἐπιτυχὲς (64de). Τὸ ἀγαθὸν λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δρισθῇ «μιᾶς ίδεα», διὰ μιᾶς ἐννοίας (64c–65d), διότι ἔχει ἀνάγκην τριῶν: κάλλος (ώραιότητος), μέτρον (συμμετρίας) καὶ ἀληθείας. Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι τὸ ἀγαθὸν εἶναι συγγενέστερον πρὸς τὴν φρόνησιν καὶ τὸν νοῦν, παρὰ πρὸς τὴν ἡδονήν (65a–66a). Στοιχεῖα τοῦ ἀγαθοῦ κατὰ σειρὰν ἔρχονται τὰ ἔξι: Πρῶτον «τὸ μέτρον καὶ τὸ μέτριον καὶ καίριον» δεύτερον: «τὸ σύμμετρον καὶ καλὸν καὶ τὸ τέλεον καὶ ικανόν» τρίτον: «ὁ νοῦς καὶ ἡ φρόνησις» τέταρτον: «αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι καὶ αἱ δραστηρίαι δόξαι» πέμπτον: «αἱ καθαραὶ καὶ ἀληθεῖαι ήδοναι».

Ο διάλογος τελειώνει μὲ τὸ γενικὸν συμπέρασμα ὅτι: «ἡδονῆς γε νοῦς εἴη μακρῷ βέλτιόν τε καὶ ἀμεινον τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ» καὶ μὲ τὴν ἀναγνώρισιν ὅτι ὁ Πρωταρχὸς καὶ ὁ Φίληβος εὐρίσκοντο ἐν τῷ ἀδίκῳ ὑποστηρίζοντες τὴν ἡδονὴν καὶ τὸ χαίρειν ὡς ἀγαθόν.

στ') *Tíμαιος.*

Ο διάλογος Τίμαιος περιλαμβάνει κυρίως τὴν περὶ Φύσεως φιλοσοφίαν (Κοσμολογίαν, Αστρονομίαν, Ανθρωπολογίαν, Ψυχολογίαν, Ζωολογίαν, Φυσιολογίαν, Ιατρικὴν κλπ.) κατὰ Πλάτωνα. Ἐπειδὴ περὶ πάντων τούτων γίνεται διὰ μακρῶν λόγους κατωτέρω εἰς εἰδικὰ κεφάλαια τοῦ παρόντος βιβλίου, διὰ τοῦτο ἐνταῦθα θὰ ἀσχοληθῶμεν μόνον εἰς τὰ κατὰ τὴν πορείαν τοῦ διαλόγου.

Ἐνθὺς ἔξι ἀρχῆς σχηματίζει τις τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πρόκειται περὶ συνεχίσεως τῶν ὅσα ἐλέχθησαν τὴν προηγουμένην ἡμέραν περὶ πολιτείας,¹⁾ δτε—ὅπως ἀφίνεται νὰ ἐννοηθῇ—καὶ

1. Σημ. Μόλιονότι ὁ Τίμαιος παρουσιάζεται ὡς συνέχεια τῆς Πολιτείας, ἐν τούτοις δὲν ἐγράφη ἀμέσως μετ' αὐτήν. Ή γλῶσσα, ἡ ὄλη συγκρότησις τοῦ διαλόγου, αἱ περιλαμβανόμεναι ίδειαι, ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ διάλογος οὗτος ἐγράφη πολὺ δργότερον καὶ ἀνήκει εἰς τοὺς τελευταίους διαλόγους τοῦ Πλάτωνος. Συσχετίζεται ὅμως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρὸς τὴν Πολιτείαν, διότι ὁ Πλάτων θέλει νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς περὶ ταύτης θεωρίας καὶ, ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰς θετικώτερον χαρακτήρα, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ στηρίξῃ αὐτὰς σαφέστερον εἰς γενικάς περὶ φύσεως καὶ ζωῆς ἀντιλήψεις. Ο διάλογος Πολιτικὸς φέρει εἰς τὸν Τίμαιον, τοῦτον δὲ θὰ ἀκολουθήσῃ ο Κριτίας καὶ ἔτερός τις διάλογος 'Ερμοκράτης. 'Οπως δμως μετά τὸν Πολιτικὸν ἐπρόκειτο νὰ γραφῇ ὁ διάλογος Φιλόσοφος, δ ὅποιος δὲν ἐγράφη,

τὰ αὐτὰ πρόσωπα, ὁ Τίμαιος, ὁ Ἐρμοκράτης, ὁ Κριτίας καὶ τέταρτος τις ἄλλος, ὁ ὅποιος ἀναφέρεται ὡς ἀπών λόγῳ ἀσθενείας, ἵσαν παρόντα. 'Ο Σωκράτης κατ' ἀρχὰς κάμνει συγκεφαλαίως γένεινων τὰ ὅποια ἐλέχθησαν περὶ πολιτείας. 'Αναφέρει τὰ περὶ διαιρέσεως τῶν πολιτῶν εἰς τάξεις (χωρὶς δύμως νὰ διακρίνῃ «φύλακας παντελεῖς» ἀπὸ τῶν δὲλλων φυλάκων), τὰ περὶ πλεονεκτημάτων καὶ προσόντων τῶν φυλάκων, τὰ περὶ παιδείας καὶ ἀνατροφῆς, τὰ περὶ περιουσιῶν, τὰ περὶ γυναικῶν καὶ τεκνοποιίας, γνωστά πλέον ἐκ τῆς Πολιτείας, καὶ εἰς τὸ τέλος λέγει διτὶ εὐχαρίστως θὰ ἥθελε νὰ ἴδῃ τὴν τοιαύτην πόλιν καὶ οὐ μένην πλέον καὶ ὅχι ἡσυχάζουσαν καὶ ἀκινητοῦσαν ὅπως αἱ λαμπραὶ εἰκόνες η καὶ τὰ «ἡσυχίαν ἔγοντα» ὡραῖα ζῶα. Θὰ ἥθελε δηλαδὴ νὰ ἀκούσῃ «Ἄθλους οὓς πόλις ἀθλεῖ, τούτους αὐτὴν ἀγωνιζομένην πρὸς πόλεις ἄλλας, πρεπόντως εἰς τε πόλεμον ἀφικομένων καὶ ἐν τῷ πολεμεῖν τὰ προσήκοντα ἀποδιδοῦσαν τῇ παιδείᾳ καὶ τροφῇ κατά τε τὰς ἐν τοῖς ἔργοις πράξεις καὶ κατά τὰς ἐν τοῖς λόγοις διερμηνεύσεις πρὸς ἑκάστας τῶν πόλεων». Ζητεῖ πρὸ παντὸς τὰς γνώμας τῶν πολιτικῶν, Κριτίου καὶ Ἐρμοκράτους, διότι εἰς τὰς τῶν ποιητῶν καὶ τῶν σοφιστῶν οὐδεμίαν ἔχει ἐμπιστοσύνην (17-20c). 'Ο Κριτίας λαμβάνων τὸν λόγον ἀναφέρει δισαὶ ἱκουσεις παρὰ τοῦ πάππου του Κριτίου, διστὶς διηγεῖτο περὶ τῶν παλαιῶν 'Αθηνῶν ὅπως εἶχεν ἀκούσει αὐτὰ ἄλλοτε ὁ Σόλων ἀπὸ τοὺς ιερεῖς τῆς Αἰγύπτου. Κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτὴν, πρὸ ἐννέα χιλιάδων ἑτῶν ἦκμαζον ἄλλαι 'Αθῆναι εἰς τὴν θέσιν τῶν σημερινῶν, αἱ ὅποιαι διὰ τοῦ ἀρίστου πολιτεύματός των ἀπετέλουν σπουδαιοτάτην δύναμιν παγκόσμιον. Διεκρίθησαν εἰς τὸν κατὰ τῆς 'Ατλαντίδος Σεισμοὶ καὶ κατακλεισμοὶ κατέστρεψαν τόσον τὴν 'Ατλαντίδα, δισον καὶ τὰς παλαιοτάτας αὐτὰς 'Α-

(κατά τινας, ὁ Παρμενίδης ἀντικαθιστῷ τὸν διάλογον Φιλόσοφου), οὕτω καὶ ὁ Ἐρμοκράτης δὲν εἶδε τὸ φῶς. Μερικοὶ λέγουν διτὶ ἀντὶ τοῦ 'Ἐρμοκράτους ἔγραψε τοὺς Νόμους ὁ Πλάτων καὶ ἀντὶ τοῦ Φιλόσοφου τὴν 'Ἐπινομίδα. 'Ισως νὰ ἔχουν δίκαιον. Διὰ τὴν τοιαύτην συνέχισιν τῆς Πολιτείας λέγεται ἐπίσης διτὶ ἔγένετο διὰ νὰ ἀπολογηθῇ ὁ Πλάτων εἰς ἔκεινους, οἱ ὅποιοι τὸν κατηγόρησαν ('Ισοκράτης) διτὶ εἰς τὴν Πολιτείαν του ἐμιμήθη καὶ διετύπωσε θεωρίας τῶν Αἰγυπτίων. Πράγματι δὲ δι' δσων θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ Κριτίου περὶ Σόλωνος καὶ περὶ 'Αθηνῶν ἀκμασσασῶν 9.000 ἔτη πρότερον, περὶ 'Ατλαντίδος κλπ., προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ διτὶ δὲν ἥθελε νὰ ἐφαρμόσῃ ἐν 'Αθῆναις ξένον πολίτευμα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣΦΟΙΛΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΠΕΤΣΙΟΥ

θήνας, ἐκ τῶν ὅποιων οἱ εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων διασωθέντες ποιμένες δὲν ἥσαν εἰς θέσιν νὰ διασώσουν τὴν περὶ αὐτῶν ιστορίαν. Μόνον οἱ περὶ τὸν Νεῖλον κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου, οἱ ὅποιοι λόγω τῆς φύσεως τοῦ ἔδαφους δὲν ὑπέστησαν τοιαύτας καταστροφάς, ἔγνωριζον τὴν προμυθολογικὴν αὐτὴν καταστασιν τῶν Αθηνῶν. 'Ο Κριτίας θαυμάζει, διότι ἡ παρὰ τοῦ Σωκράτους περιγραφεῖσα ως ἀρίστη πολιτεία ὅμοιάζει τόσον πρὸς τὴν παλαιοτάτην ἑκείνην, τὴν εἰκόνα τῆς ὅποιας ἔφερεν ὁ Σόλων ἐξ Αἰγύπτου. "Ωστε δὲ Σωκράτης «ώς δαιμονίως ἔκ τινος τύχης» παραστήσας τὴν ἀρίστην πολιτείαν ὅπως ὁ Σόλων εἶχε μάθει τὰ κατ' αὐτὴν ἐν Αἰγύπτῳ, δὲν εἴπε μῆθόν τινα, ἀλλὰ περιέγραψε τὸ πολίτευμα τῶν ἀλλοτε 'Αθηνῶν ἀκριβῶς, καὶ τὸν βίον προγόνων.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς συνομιλίας τώρα προτείνει δὲ Κριτίας νὰ ὀμιλήσῃ πρῶτον δὲ Τίμαιος ως «ἀστρονομικώτατος» περὶ φύσεως τοῦ παντός, καὶ ἀφοῦ ἀπὸ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου καταλήξῃ εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, κατόπιν νὰ λάβῃ τὸν λόγον αὐτὸς πάλιν διὰ νὰ ὀμιλήσῃ περὶ ἀνθρώπων, περὶ πολιτείας, περὶ νόμων κλπ. τῶν παλαιῶν Αθηνῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δίδεται ὁ λόγος εἰς τὸν Τίμαιον καὶ ἀρχίζει ἡ ὀμιλία τούτου περὶ γενέσεως τοῦ Κόσμου. Δὲν ἀναφέρεται διὰ ποίου σκοπὸν θὰ ἐπρεπε νὰ γίνη ἡ παρέκβασις αὐτῇ. Εὐκόλως ὅμως ἐννοεῖται ὅτι πρόκειται περὶ στηριζεως τῆς ὁργανώσεως τῆς νέας ἀρίστης πολιτείας εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν συγκρότησιν τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου γενικῶς.

Μετὰ τὴν διάκρισιν «ὅν τος ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχοντος» καὶ «γιγνομένου μὲν ἀεὶ, δντος δὲ οὐδέ ποτε», ὅπως εἰς προηγουμένους διαλόγους, διὰ νὰ χωρισθῇ ὁ δημιουργὸς ως ἀεὶ δν, ἀπὸ τὸν δημιουργηθέντα κόσμον, ἔξακολουθεῖ ἡ περιγραφὴ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, τῆς κοσμοψυχῆς τῶν στοιχείων (πυρός, θερμότητος, γῆς) τῶν ἀστέρων, τῶν ζώων, τοῦ ἀνθρωπου κλπ. Τὰ κατ' αὐτὴν ὅπως καὶ τὸ λοιπὸν περιεχόμενον τοῦ διαλόγου τούτου, εύρισκει δὲ ἀναγνώστης κατωτέρω εἰς τὰ περὶ φιλοσοφίας τῆς φύσεως κεφάλαια.

Ο διάλογος τελειώνει μὲ τὴν συγκεφαλαίωσιν ὅτι δὲ κόσμος αὐτὸς, περιλαβὼν θυητὰ καὶ ἀθάνατα ζῶα καὶ συμπληρωθεῖς, ἐγένετο «ζῶον ὄρατὸν καὶ ὄρατὰ περιέχον, Θεός αἰσθητὸς εἰκών τοῦ νοητοῦ Θεοῦ, μέγιστος καὶ ἀριστος κάλλιστος τε καὶ τελειότατος, εἰς οὐρανὸς μονογενῆς».

ζ') Ο Κριτίας.

Εἰς τὸν διάλογον Κριτίου πρόκειται νὰ ἐπαιναληφθῇ καὶ συνεχισθῇ ἡ περὶ παλαιοτάτων Ἀθηνῶν διμιλία τοῦ Κριτίου, ἡ ὅποια διεκόπη ἔνεκα παρενθέσεως τῆς περὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου διμιλίας τοῦ Τίμαιου. Σκοπὸν ἔχει δὲ Κριτίας νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ παρὰ τοῦ Σωκράτους περιγραφεῖσα «ἄριστη πολιτεία»¹⁾, ἀλλοτέ ποτε ὑπῆρχεν ἐν ἐφαρμογῇ καὶ ἴσχυεν ἐν Ἀθηναῖς πρὸ 9.000 ἑτῶν. Διὰ τοῦτο ἐν ἀρχῇ τοῦ διαλόγου ἐπαναλαμβάνονται οἵσα περὶ παλαιοτάτων Ἀθηνῶν ἥκουσεν δὲ Σόλων ἐν Αἴγυπτῳ, τὰ ὅποια ἀνέφερεν δὲ Κριτίας εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ διαλόγου Τίμαιου. Αἱ παλαιόταται Ἀθηναῖς παριστάνονται τῷρα ὡς ἰδρυμα τῶν θεῶν καὶ μάλιστα τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, οἵτινες «φιλοσοφίᾳ φιλοτεχνίᾳ τε ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἐλθόντες», αὐτὸν τὸν τόπον ἀνέλαβον «ώς οἰκεῖον καὶ πρόσφορον ἀρετῆς καὶ φρονήσει». Οἱ θεοὶ αὐτοὶ ἐδημιούργησαν ἀνδρας ἀγαθούς, εἰς τὸν νοῦν τῶν ὁποίων ἐνέβαλον «τὴν πολιτείαν τοῦτον τὸν τόπον ἀνέλαβον τοὺς ἀνέφερεν δημιουργός εἰς τὸν «ρευστὸν καὶ κινούμενον» κόσμον (Τίμ. 30α) ἔρχεται τῷρα νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ πολιτείαν παρὰ τῶν πρώτων θεοπλάστων Ἀθηναίων. Ὡς τοιούτους ἀναφέρει τοὺς ἐν τῇ μυθολογίᾳ διαπρέποντας Κέκροπα, Ἐρεχθέα, Ἐριχθόνιον, Ἐρυσίχθονον κλπ. μέχρι τοῦ Θησέως. Ἡ πολιτεία ἐκείνων ἦτο τοιαύτη, ὅποια καὶ ἡ παρὰ τοῦ Σωκράτους περιγραφεῖσα. Γυναίκες καὶ ἄνδρες ἥσαν οἵσοι εἰς τε τὰ δικαιώματα καὶ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις. Ἀπόδειξις ὅτι ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ παριστάνεται φέρουσα ὄπλα. «Οσα σύνυνομα ζῶα θήλεα καὶ δσα ἄρρενα, τὴν προσήκουσαν ἀρετὴν, ἐκάστῳ γένει πᾶν κοινῆ δυνατὸς ἐπιτηδεύειν πέφυκεν». Ακολουθεῖ περιγραφὴ τῶν κοινωνικῶν τάξεων, φυλάκων καὶ δημιουργῶν, γεωργῶν κλπ. καθὼς καὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀττικῆς, τὸ ὅποιον χαρακτηρίζεται ὡς εὐφορώτερον κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐποχήν, ἔχον ἀρκετὸν ὄνδωρ, δάση πολλὰ κλπ. Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ πέριξ, ἀπό τε ἀπόψεως φυσικῆς καὶ ἀπό ἀπόψεως κοινωνικῆς δργανώσεως ἦτο τελειοτάτη. Αἱ κατοικίαι, τὰ ιερά κλπ. ἥσαν ὅπως περιέγραψεν αὐτὰ δὲ Σωκράτης εἰς τὴν ἀρίστην πολιτείαν. Οἱ τοιοῦτοι Ἀθηναῖοι λοιπὸν διοικοῦντες δικῆς τόσον τὴν ἴδικήν των χώραν, δσον καὶ τὴν Ἑλλάδα «ἐπὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν κατὰ τε σωμάτων κάλλην καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν παντοίαν ἀρετὴν ἐλ-

λόγιμοί τε ήσαν καὶ ὀνομαστότατοι πάντων τῶν τότε.

Μετὰ τὴν τοιαύτην περιγραφὴν τῶν Ἀθηνῶν ἔρχεται ἡ περιγραφὴ τῆς Ατλαντίδος, τῆς ὁποίας οἱ βασιλεῖς ἐπέδραμον κατὰ τῆς Εὐρώπης καὶ ἀπεκρούσθησαν καὶ ἐνικήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ Ἀτλαντίς, ἡ ὁποία ἐνεκα σεισμῶν ὀργάντερον ἔξηφανίσθη, ἐκειτο πρὸς δυσμάς τῆς Εὐρώπης ἔξω τῶν στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους (Γιθραλτάρ) εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὅκεανόν. Ἡτο μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἀσίαν (τὴν γνωστὴν τότε μικράν) καὶ ἀπὸ τὴν Λιβύην δύο καὶ εἷχε κατοικισθῆ ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα, ὅστις ἐκ τῆς Κλειτοῦς θυγατρὸς τοῦ Εὐήνορος καὶ τῆς Λευκίππης, ἀπέκτησε πολλὰ τέκνα. Ὁ Ποσειδῶν διεμόρφωσε τὸ ἔδαφος αὐτῆς καὶ ἐπροίκισεν αὐτὸ μὲ κλίμα ἀριστον καὶ μὲ ὅλα τὰ ἀγαθά. Πολιτικῶς ἦτο διηρημένη ἡ Ἀτλαντίς εἰς δέκα βασίλεια, ἀλλὰ διὰ τῶν μοναρχικῶν πολιτευμάτων καὶ τῶν συμμαχιῶν, καθὼς καὶ διὰ τῆς διαδοχῆς τῶν βασιλέων ἡ ὁποία ἐτήρει τὴν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Ποσειδῶνος γενεαλογικὴν γραμμήν, ἥσαν ὅλα συνδεδεμένα καὶ ἀπετέλουν μεγάλην δύναμιν. Οἱ πολεμικῶς ἀνατεθραμμένοι κάτοικοι τῶν βασιλέων αὐτῶν τῆς Ἀτλαντίδος παρεῖχον πᾶσαν ἐγγύησιν περὶ τῆς ἐπιτυχοῦς διεξαγωγῆς πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Διὰ τοῦτο οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀτλαντίδος ἡρχισαν νὰ ἐπεκτείνουν τὴν κυριαρχίαν των πρὸς δυσμάς ὑποτάσσοντες καὶ κυριεύοντες τὰς διαφόρους υῆσους καὶ χώρας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκυρίευσαν τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τῶν συνόρων τῆς Αιγύπτου καὶ κατέκτησαν ἄλλας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης μέχρι τῆς Τυρρηνίας. Ἡθελον τώρα νὰ ὑποτάξουν ὅλην τὴν γῆν. Ἀπεκρούσθησαν δύος καὶ ἐνικήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τοῦ πολιτεύματός των τότε ἥσαν μᾶλα ταῦτα Ισχυρότεροι τῶν Ἀτλαντικῶν. Περὶ τῶν πολέμων τούτων τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Ἀτλαντικούς οὐδὲν ἄλλο ἀναφέρεται, εἰμὴ ὅτι ἐνίκησαν οἱ πρῶτοι καὶ ἡλευθέρωσαν τοὺς διαφόρους ὑποτελεῖς τῶν Ἀτλαντικῶν λαούς. Ὁ λόγος τοῦ Κριτίου στρέφεται κατόπιν πρὸς τὴν ἐξέτασιν τῶν αἰτίων, ἀτινα ἐφερον τὴν παρακμὴν καὶ τὴν διαφθορὰν τῶν Ἀτλαντικῶν. Θέλει ὁ Κριτίας τώρα νὰ παραστήσῃ ἐν συνέδριον τῶν θεῶν, ὅπου θὰ ἀπεφασίζετο νὰ τιμωρηθοῦν οὗτοι (οἱ Ἀτλαντικοί) διὰ νὰ γίνουν σωφρονέστεροι κλπ. Εἰς τὸ σημεῖον δύος ὅπου πρόκειται νὰ λάβῃ τὸν λόγον ὁ Ζεύς, διακόπτεται ὁ διάλογος.... Τοιουτόπως τὸ ἔργον μένει ἔλλειπτές καὶ ἀσυμπλήρωτον. Πολλοὶ (Heberleog κλπ.) φρονοῦν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἀπωλείας τοῦ

λοιποῦ μέρους τοῦ διαλόγου, ἀλλὰ περὶ μὴ συμπληρώσεως αὐτοῦ παρὰ τοῦ Πλάτωνος, ὅστις μετὰ τὸ δεύτερον ταξείδιον του εἰς Σικελίαν ἐνδιεφέρετο πλέον δι’ ἀλλα πρακτικώτερα πολιτειακὰ ζητήματα.

Πλὴν τοῦ πολιτειακοῦ περιεχομένου ὁ Κριτίας ὡς μυθιστόρημα ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα. Διὰ τοῦτο θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ κατ’ αὐτὸν κατωτέρω εἰς τὸ περὶ αἰσθητικῆς κατὰ Πλάτωνα κεφάλαιον.

η') *Νόμοι.*

Οἱ «Νόμοι»¹⁾ εἶναι κατά πᾶσαν πιθανότητα τελευταῖον ἔργον τοῦ Πλάτωνος, ὅχι μόνον διότι, καθὼς λέγεται, Φίλιππος δ’ Ὁπούντιος ἀντέγραψε καὶ ἔδημοσίευσεν αὐτοὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ φιλοσόφου, ἀλλὰ καὶ διότι παρουσιάζουν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ γεροντικῆς γραφίδος ἀποδιδούσης τελευταίας τοῦ πνεύματος ἀναλαμπάς. Ἡ διαλογικὴ μορφὴ αὐτῶν ὑπολείπεται κατά πολὺ ἐκείνης ἡ ὅποια ὑπάρχει καὶ εἰς διαλόγους τῆς τελευταίας ἀκόμη περιόδου, εἰς δύο δὲ βιβλία—μάλιστα εἰς τὸ πέμπτον καὶ εἰς τὸ δωδέκατον—όμιλει τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀνεύ τῆς παραμικρᾶς διακοπῆς. Παντοῦ γίνονται ἐπαναλήψεις, τὰς ὅποιας ὁ συγγραφεὺς φροντίζει νὰ δικαιολογῇ μὲ τοὺς λόγους: «εἴπομεν μὲν καὶ πρόσθιν, καλὸν δὲ τό γε ὅρθὸν καὶ δις καὶ τρὶς» (956e), καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα λαμβάνουν χώραν πα-

1. Σημ. Τὰ προσίμια (Εἰσαγωγαὶ) τῶν Νόμων ἐγράφησαν ἐν Σικελίᾳ (Πλάτ. Ἐπιστ. 3 p. 316). Ἡ σύνθεσις τῶν κυρίως νομικῶν διατάξεων ἐγένετο ἀργότερον. Ἀρχικὸς σκοπὸς ἦτο ἀναμφιβόλως ἡ σύνταξις πλήρους Κώδικος Νομοθεσίας, λόγῳ διακοπῆς τῶν σχέσεων πρὸς Διονύσιον (360 πρ. Χρ.) καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Δίωνος ἀργότερον (354 πρ. Χρ.). δὲν κατωρθώθη τοῦτο. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ὑλη ὑπῆρχεν, δὲ Πλάτων δὲν ἔκρινεν ἀσκοπον νὰ προσθέσῃ καὶ ἐν ἀκόμη σύγγραμμα περὶ πολιτείας εἰς τὰ λοιπά, ὅπου νὰ φαίνηται ἡ ἐπίδρασις τῆς πείρας του ἐκ τῶν ἐνδικελίᾳ πραγμάτων. Ἡ διαλογικὴ τῶν Νόμων μορφὴ συντελεῖ εἰς τὸ νὰ διακόπτηται συχνάκις ἡ συνέχεια τῆς περιγραφῆς. Ἡ συνύφανσις δὲ πρὸς καθαρῶς νομικά ξητήματα, ιστορικῶν, θεολογικῶν, ἡθικῶν καὶ αἰσθητικῶν θεωριῶν καὶ ἐρμηνειῶν, δίδει μεγάλην ποικιλίαν εἰς τὸ ἔργον. Εἰς τοιοῦτόν τι προέθη δὲ Πλάτων χάριν τῶν Προσιμίων βεβαίως εἰς τὰ ὅποια δίδει πολὺ μεγάλην σημασίαν, διότι θεωρεῖ αὐτὰ ἀπαραίτητον φιλοσοφικὴν εἰσαγωγὴν, καθιδηγοῦσαν τὸν Νομοθέτην καὶ πείθουσαν ἐκείνους οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ δεχθοῦν τοὺς Νόμους αὐτούς. Τὸ ἔργον, ὃς ίξαγεται ἐξ αὐτῶν τουτῶν τῶν Νόμων (709e), ἥρχισε νὰ γράφηται κατὰ τὸ 360 π.Χρ., διπλας δύος ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰς Ἑλλείψεις καὶ τὰ λάθη, δὲν ἐτελειώθη παρὰ τοῦ συγγραφέως.

ρεκβάσεις μεγάλαι. Πάρ' όλας ὅμως αὐτάς τὰς γεροντικάς ἀδυναμίας, τὸ δλον ἔργον πάρουσιάζει πλήρη ὡριμότητα πνεύματος, γνῶσιν τῶν τοῦ βίου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀφθαστον, καρδίαν μεγάλην, ἐκδηλοῦσαν τὸν ἀνώτερον πόθον πρὸς βελτίωσιν τῆς ζωῆς καὶ ἔξασφάλισιν τῆς πραγματικῆς εύτυχίας εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

'Από τὴν Κνωσὸν τῆς Κρήτης, εἰς 'Αθηναῖς οἱ Αἴοις ξένοις¹), Κλεινίας δὲ Κρήτης καὶ Μέγιλλος δὲ Λακεδαιμόνιος, θέλουσιν νὰ ἐκδράμουν εἰς τὸ ἄντρον καὶ ιερὸν τοῦ Διός ἐπὶ τῆς Ἰδης.² Η ἀπόστασις εἶναι ἀρκετά μεγάλη καὶ ἡ πορεία ἔνεκα τῆς θερμότητος, θὰ ἥτο ὅχι δλίγον κοπιώδης καὶ ἀνιαρά, ἐὰν δὲ δρόμος δὲν ἔφερε διὰ καταπρασίνων λειμώνων καὶ δι' ὡραίων ἀλσεων μὲ κυπαρίσσους καὶ ἀλλα δένδρα, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὅποιων ἀπό καιροῦ εἰς καιρὸν θὰ ἀνεπαύοντο οἱ τρεῖς γέροντες ὁδοιπόροι.³ Άλλὰ τὸν κόπον ἀπὸ τὴν πεζοπορίαν αὐτὴν θὰ καθίστα ἀκόμη δλιγώτερον αἰσθητὸν ἡ συνομιλία καὶ συζήτησις. Διὰ τοῦτο δὲ Ἀθηναῖος ξένος προτείνει νὰ συνεχίσουν τὴν συνομιλίαν, τὴν ὅποιαν είχον ἀρχίσει πρὸ δλίγου, περὶ πολιτείας καὶ νόμων, ἀφοῦ μάλιστα εύρισκονται εἰς τὴν χώραν τοῦ Μίνωας, καὶ οἱ δύο συνδοιπόροι ἐκ Κρήτης καὶ ἐκ Λακεδαιμονίους πολλὰ ἔχουν νὰ εἴπουν περὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Αντικείμενον συζητήσεως ἀποτελοῦν κατ' ἀρχὰς τὰ πολιτεύματα τῆς Κρήτης καὶ τῆς Σπάρτης, ὡς σκοπὸς τῶν ὅποιων ἀναγνωρίζεται δὲ πόλεμος. Τὰ συσσίτια καὶ τὰ γυμνάσια, δπως καὶ αἱ ἀλλαι πολεμικαὶ ἀσκήσεις, λαμβάνουν χώραν καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης, διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον «καλοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην, τοῦτ' εἶναι μόνον ὄνομα, τῷ δὲ ἔργῳ πάσσαις πρὸς πάσσας τὰς πόλεις δεὶ πόλεμον ἀκήρυκτον κατὰ φύσιν είναι». Ο Ἀθηναῖος ξένος ἀνατρέπει τὴν τοιαύτην ἀτίληψιν. Ο Πόλεμος εἶναι ἀναγκαῖον κακόν μεταξὺ διεστώτων, καὶ ὅπου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ συμφιλίωσις καὶ εἰρήνη. Καὶ ἐπειδὴ πόλεμος δὲν λαμβάνει χώραν μεταξὺ ξένων μόνον, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ κατοίκων τῆς αὐτῆς πόλεως (στάσις) καὶ μεταξὺ οἰκείων καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀκόμη, μεταξὺ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς του (διανοήσεως καὶ ἐπιθυμιῶν), διὰ τοῦτο δὲ νομοθέτης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θέλῃ τὸν πόλεμον, δπου μὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐνὸς ἀντιπάλου νὰ ἐπικρατῇ.

1. Σημ. Τὸ δνομα τοῦ Σωκράτους δὲν ἀναφέρεται πλέον ἐνταῦθα, ως 'Αθηναῖος δὲ ξένος ούδεις ἀλλος ἡμπορεῖ νὰ ἐννοηθῇ τώρα έδω, περὶ αὐτὸς δὲ πλάτων.

καὶ κυριαρχῇ ὁ ἄλλος, ἀλλὰ τὴν φιλίαν καὶ εἰρήνην, διὰ τῆς ὅποιας ἔξασφαλίζεται ἡ ὑπαρξίας ὅλων καὶ ἡ συνεργασία. «Τό γε μήν ἄριστον οὔτε ὁ πόλεμος οὔτε ἡ στάσις, ἀπευκτὸν δὲ τὸ δεηθῆναι τούτων, εἰρήνη δέ πρὸς ἄλλήλους, ἅμα καὶ φιλοφρο- σύνη, καὶ δὴ καὶ τὸ νικᾶν, ὡς ἔοικεν αὐτὴν αὐτὴν πόλιν οὐκ ἦν τῶν ἀρίστων ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων..» "Ἄστε λοιπὸν ὁ νομοθέτης χάριν εἰρήνης τὰ πολέμου νομοθετεῖ μᾶλλον ἢ τῶν πολεμικῶν ἐνεκα τὰ τῆς εἰρήνης (628 de). Ἡ ἀνδρεία καὶ αἱ δλλοι ἀρεταὶ καλλιεργοῦνται ὅχι διὰ νὰ ἐπιβάλληται ὁ ἀνθρωπὸς εἰς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ διὰ νὰ κυριαρχῇ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ κρατῇ τὴν ἀρμονίαν μεταξὺ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς του.

Τοιουτορόπτως ὡς κύριος σκοπός πάστης Νομοθεσίας τίθεται ἡ ἀνατροφὴ καὶ διαπαίδαγωγησίς τῶν πολιτῶν ἀλιτῶν, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς παιδείας καὶ ἀνατροφῆς ἔξασφαλίζεται ἡ αὐτοκυριαρχία εἰς τὸ ἄτομον, ἡ νομοτάγεια καὶ πειθαρχία, ἡ ἄλλως ἡ προτίμησις τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἀπὸ τὸ ἄτομικόν, ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ πολιτείᾳ, ἡ συνεννόησις, τέλος, καὶ ὁ ἀλληλοσεβασμὸς μεταξὺ τῶν διαφόρων πολιτειῶν. Εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον τῶν Νόμων περιλαμβάνονται θεωρίαι καὶ ἀντιλήψεις περὶ τῆς τοιαύτης τῶν πολιτῶν ἀνατροφῆς καὶ παιδείας. Αὗτη, εἴτε εἰς τὸ σῶμα, εἴτε εἰς τὴν ψυχὴν ἀποβλέπουσσα, πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ τὴν πολὺ μικρὰν ἀκόμη ἡλικίαν καὶ νὰ συνεχίζηται μέχρι τῆς γεροντικῆς ἡλικίας. Γυμναστικὴ καὶ Μουσικὴ είναι τὰ δύο κύρια μέσα παιδεύσεως. (Πρβλ. Πολιτείας 376e, 410e, 401d). Ἐκ τούτων ἡ μουσικὴ πάλιν ἀποτελεῖ ἀντικείμενον συστηματικῆς ἐρεύνης καὶ ἔξετάσεως. Ἡ τέχνη πρέπει νὰ συμφωνῇ πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς πολιτείας, νὰ είναι μᾶλλον συντηρητικὴ καὶ οἱ ποιηταὶ πρέπει νὰ ὑποχρεώνωνται νὰ ἔχουμον καὶ παριστάνουν τὸν ἀπὸ τὴν ἡθικῆς ἀπόψεως ἄριστον βίον ὡς εύτυχῃ καὶ εύδαιμονα. Αἱ ἑορταὶ καὶ αἱ πανηγύρεις παρέχουν εὐκαιρίαν πρὸς ἐπίδειξιν τῆς σωματικῆς καὶ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως καὶ ίκανότητος τῶν πολιτῶν, αἱ ἴδειαι δὲ αἱ ὅποιαι διὰ τῶν ποιημάτων ἐκφράζονται ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν χάριν τῆς ἀπαγγελίας καὶ πρὸς τὰς χορευτικὰς κινήσεις, ἀποτελοῦν τεκμήριον τῆς ἐπιτυχίας ἐν τῇ ὄργανώσει τῶν κατά τὴν πολιτείαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τόσον αἱ ἑορταὶ καὶ συναθροίσεις, ὃσον καὶ αἱ τέχναι, τίθενται ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν ἀνδρῶν διακρινομένων διὰ τὴν παιδείαν καὶ μόρφωσίν των, ἢ ἐνός, δοστις θὰ ὑπερέβαλλεν ὅλους τοὺς ἄλλους κατά ταῦτα. Ἡ παιδεία είναι ἀνάλογος πάντοτε πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν παιδευομένων. Ἐπειδὴ εἰς τὰ παιδία κινητήριος δύναμις

τῆς ψυχῆς εἶναι «ἡ ἡ δονὴ καὶ ἡ λύπη» καταβάλλεται προσπάθεια, ὅχι περιορισμοῦ, ἀλλὰ καταλήλου διαπαιδαγωγήσεως τούτων, ἀναπτύξεως ἀρετῶν, καὶ ὑποβολῆς τῶν συναισθημάτων εἰς τὸν βαθμηδόν ἀναπτυσσόμενον λόγον. Μέσον ἀνατροφῆς καὶ διδασκαλίας τῶν παιδίων εἶναι ἡ παιδιά, ἡ ὄποια, ὅπως καλλιεργεῖται καὶ χρησιμοποιεῖται ἐν Αἰγύπτῳ διὰ χειροτεχνίας καὶ ὡς ἐποπτικὸν μέσον, εἶναι ὁ σφαλέστερος τρόπος διαπαιδαγωγήσεως τῶν μικρῶν. “Οσον προχωρεῖ ἡ ἡλικία ἀλλάσσουν τὰ μέσα διδασκαλίας καὶ διαπαιδαγωγήσεως. Γυμναστικὴ καὶ συστηματικὴ ἀσκησὶς τοῦ σώματος, μουσική, χορός, ἀσματικὴ ἀσκησὶς τούτων, γίνονται διὰ τούς ἐφήβους κλπ. (ἴδε περὶ τούτων κατωτέρω εἰς τὸ περὶ Παιδαγωγικῆς κατὰ Πλάτωνα κεφάλαιον). (652b–674c).

Εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τῶν Νόμων (676a κ. ἔξ.) γίνεται ιστορική τις ἐπισκόπησις πρὸς τὸν σκοπὸν στηρίξεως τῶν ἀνωτέρω ἀντιλήψεων, καὶ εὐρέσεως ἐν τῇ ἔξελίξει, κανόνων καὶ ἀξιωμάτων δριζόντων τὴν μεταξὺ νομοθεσίας καὶ πολιτεύματος σχέσιν, καθὼς καὶ τὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς εἶναι δυνατὸν νὰ συντηρῆται ἡ νὰ καταρρέῃ ἐν πολίτευμα (676c, 683b, 689c, 692bc). Ἡ προϊστορικὴ κατάστασις, καθ' ἣν οἱ ἀνθρώποι ἔζων κατ' οἰκογενείας χωριστὰ ὡς ποιμένες, χωρὶς νὰ συνδέωνται στενῶς πρὸς ἀλλήλους, φέρει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ εἰς τὴν σύμπτηξιν μονίμων κατοικιῶν. Ἡ αὕτησις τοῦ πληθυσμοῦ ἔφερεν εἰς τὴν ἴδρυσιν πόλεων καὶ εἰς τὴν διὰ θαλάσσης ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν. Ἡ ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναπτύξεως προελθοῦσα ἀνισότης τῆς περιουσίας προύκάλεσε ποικιλίαν σχέσεων καὶ τάσεων μεταξὺ τῶν πολιτῶν, οὗτως δὲ ἥλθον εἰς φῶς τὰ διάφορα πολιτεύματα, ἀτινα σὺν τῷ χρόνῳ καὶ διὰ τῶν πολεμικῶν γεγονότων ἔδωκαν τὰ σκῆπτρα εἰς τὰς δωρικὰς πολιτείας Λακεδαιμονος,⁷ Αργους καὶ Μεσσήνης, ἐκ τῶν ὅποιων αἱ δύο τελευταῖσι βεβαιώνουν τὸ ἀξιώματος ἡ βασιλεία ὅπως καὶ πᾶσα ἄλλη ἀρχή, ὅχι τόσον ἔξωθεν, δοσον ἐξ ἴδιων αὐτῆς σφαλμάτων καταρρέει καὶ καταστρέφεται (683d κ. ἔξ.).

Τὴν διαφθορὰν καὶ καταστροφὴν προκαλεῖ ἡ ἀνοια καὶ ἡ «ἄμαθία εἰναι ἑκείνη κατὰ τὴν ὄποιαν ὁ ἀνθρώπος, ἀντὶ νὰ ἀγαπᾷ τὸ εἰς αὐτὸν φαινόμενον καλὸν· ἡ ἀγαθόν, μισεῖ ταῦτα, καὶ ἀγαπᾷ «τὸ πονηρὸν καὶ ἀδικὸν δοκοῦν εἰναι», ἐπειδὴ εἰς τὴν ψυχήν του κυριαρχεῖ τὸ πλῆθος, ἡ ἀλογος μᾶζα τῶν ἡδονῶν, ἡ ὄποια ἀναλογεῖ πρὸς τὴν λαϊκὴν μᾶζαν, τὴν διεπομένην εἰς τὰς ἐνεργείας

της ἀπὸ πάθη καὶ δρέξεις. "Οπως εἰς τὸ ἄτομον ἡ ἐπικράτησις τῶν ἡδονῶν φέρει εἰς ἀλογίαν καὶ ἔσωτερικήν ψυχικήν καταστροφήν, οὔτω καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ πολιτείαν ἡ ἐλλείψεως πειθαρχίας καὶ ὑπακοῆς εἰς τοὺς Νόμους προκαλουμένη ἐπικράτησις τῆς λαϊκῆς μάζης, φέρει τὴν κοινωνικήν διάλυσιν καὶ ἀποσύνθεσιν (689 α. κ. Ἑ.Σ.). Ἀξίωσιν πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς καὶ ἔξουσίας, δύναται καὶ πρέπει νὰ ἔχῃ δὲ καλύτερος καὶ ἀνώτερος—ἀπαριθμοῦνται ἐπτά εἰδη προσόντων—δὲ φρόνιμος δὲ λογικός, εἰς τὸν δικτίον κυριαρχεῖ δὲ νοῦς καὶ ἡ διάνοια (690α κ. Ἑ.Σ. πρβλ. 689 μ). Τὴν ὡς ἀνωτέρω ἀφροσύνην καὶ «ἄ μ αθί α ν» παρουσιάζουν οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἀργους καὶ τῆς Μεσσήνης, διότι είχον θέσει τὸν ἑαυτόν των ὑπεράνω παντὸς νόμου καὶ πάσης ὑποχρεώσεως ἀναληφθείσης δι' ὄρκου. Ἡ Λακεδαιμων δὲν διεφθάρη, διότι ἡ βασιλικὴ ἔξουσία ἐν αὐτῇ ἦτο μοιρασμένη εἰς δύο, καὶ ἡ Γερουσία εἶχε μεγάλην ἔξουσίαν περιοριζομένην πάλιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν Ἐφόρων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ τῆς κατανομῆς τῶν ἔξουσιῶν καὶ τοῦ ἐλέγχου προέκυψε μεικτὸν πολίτευμα μὲν μέτρον καὶ ἔξασφαλίζον τὴν διαρκῆ ἐπικράτησιν τοῦ Νόμου (691α—692ε). Τρία πράγματα πρέπει νὰ ἔχῃ πρὸ διφθαλμῶν δὲ Νομοθέτης ὅταν νομοθετῇ: Τὴν κυριαρχίαν καὶ ἐπικράτησιν τῆς φρονήσεως καὶ τοῦ νοός, τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν φιλίαν καὶ ἀλληλεγγύην τῷ πολιτῶν. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν τριῶν αὐτῶν ἀξιωμάτων ἐπιβάλλει τὴν ἀνάμιξιν τῶν δύο βασικῶν πολιτευμάτων, τῆς Μοναρχίας καὶ τῆς Δημοκρατίας. Ὑπόδειγμα τῆς μὲν πρώτης εἰναι ἡ Περσία, τῆς δὲ δευτέρας αἱ Ἀθῆναι. Ἡ παροκμὴ διμως καὶ δὲκτοφυλισμός τῶν δύο αὐτῶν χωριστῶν πολιτευμάτων σὺν τῷ χρόνῳ, ἀποδεικνύει ὅτι οἱ τρεῖς ὡς ἀνωτέρω δροὶ οὔτε εἰς τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν, οὔτε εἰς τὴν καθαρὰν δημοκρατίαν τηροῦνται (701 ε).

Μετά τὴν ὡς ἀνω ἴστορικήν ἐπισκόπησιν, ἡ συζήτησις στρέφεται εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον, εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν θεωρητικῶν ἀναπτυχθέντων. Ἀπαιτείται κατὰ πρῶτον εἰς κατάλληλος Νομοθέτης, δὲ ὅποιος νὰ συνεργασθῇ πρὸς ἓνα τύραννον καὶ βασιλέα, νέον, φιλόσοφον καὶ φιλομαθῆ, διαθέτοντα τὴν δύναμιν καὶ θέλοντα νὰ δργανώσῃ τὸ κράτος του κατὰ τρόπον ἄριστον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰναι δυνατὸν νὰ συμπράξουν δύναμις πολιτική καὶ ἐπιστήμη ἡ νομοθετική τέχνη. Ἀκόμη εύκολώτερον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν τοιοῦτον πολίτευμα εἰς νέαν τινα πόλιν καὶ ἀποικίαν,

όπότε καὶ ἡ θέσις τῆς πόλεως πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηράν εἶναι δυνατὸν νῷ κανονίζωνται, καὶ ἐμπόδια καὶ ἀντιδράσεις εἰς τὴν ἐφαρμογὴν νέας Νομοθεσίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσιν. Τὸ νέον πολίτευμα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀνομασθῇ οὔτε Δημοκρατία, οὔτε δλιγαρχία, διότι αὐτὰ σημαίνουν ἐπικράτησιν ἐνὸς μέρους τοῦ λαοῦ καὶ ὑποδούλωσιν τῶν δλλων. Μᾶλλον κατὰ τὸν Κρόνον ον θὰ ἐπρεπε νὰ τιτλοφορηθῇ, διότι ὅπως οὗτος ἀλλοτε διὰ θεῶν καὶ δαιμόνων ἐκυβέρνα τὸν κόσμον, οὔτε καὶ τώρα τὸ νέον κράτος θὰ κυβερνᾶται κατ' ἀπομίμησιν καὶ παράδειγμα τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεότης, ὅχι δὲν θρωπόθες, (ὅπως ἐδίδασκεν ὁ Πρωταγόρας) πρέπει νὰ ἀποτελῇ μέτρον ἀπάντων. Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ περὶ θεῶν λεγόμενα ἀναφέρονται καὶ αἱ πρὸς τοὺς γονεῖς ὑποχρεώσεις τῶν τέκνων. Τέλος γίνεται λόγος περὶ τῆς μεθόδου τοῦ Νομοθέτου, καθ' ἥν οὗτος πρέπει νὰ προτάσσῃ τῶν Νόμων προοίμια ἔξυψοῦντα τὴν Νομοθεσίαν καὶ πείθοντα περὶ τοῦ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν δυναμένου νὰ προκύψῃ ἀγαθοῦ (718c–723). Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐρμηνεύεται διὰ τίνος παραδείγματος περὶ τοῦ γάμου. (721a–d). Τὰ μέχρι τοῦτο λεχθέντα περὶ λατρείας θεῶν, δαιμόνων, ἡρώων καὶ περὶ γονέων ζώντων καὶ τελευτησάντων, χαρακτηρίζονται ως προοίμιον, τὸ δποίον ὅπως πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ἀκόμη διὰ παρατηρήσεών τινων περὶ ψυχικῶν, σωματικῶν καὶ ἔξωτερικῶν ὄπλων (723d–734e).

Ἐξ ὅσων τώρα ἀναφέρονται σχετικῶς εἰς τὸ πέμπτον βιβλίον (726a–747e) ἀξιοσημείωτα εἶναι τὰ περὶ μεσότητος καὶ μέτρου καὶ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης. "Ολοι τείνουν πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ ἀποφεύγουν τὴν λύπην καὶ τὸν πόνον. "Οπουν ἡδονὴ καὶ λύπη συνδέονται, ἐκεὶ προτιμᾶτις τὴν μεγαλυτέραν ἡδονὴν, τὴν συνδεομένην πρὸς τὴν μικροτέραν λύπην. "Εὰν δὲ συγκρίνῃ τις τὰς ὀκτὼ μορφὰς τῆς ζωῆς, «τὴν σώφρονα, τὴν φρόνιμον, τὴν ἀνδρείαν, τὴν ὑγιεινήν, καὶ τὰς ἐναυτίας τούτων: «τὴν ἄφρονα, τὴν δειλήν, τὴν ἀκόλαστον καὶ τὴν νοσώδη», εἰς μὲν τὰς τέσσαρας πρώτας εὑρίσκει μεγαλυτέραν ἡδονὴν καὶ μικροτέραν λύπην, εἰς δὲ τὰς τέσσαρας τελευταίας τὸ ἀντίθετον. Διὰ τοῦτο ὁ κατ' ἀρετὴν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς βίος εἶναι ἡδύτερος καὶ καθιστᾶ τὸν ἔχοντα αὐτὸν εὐδαιμονέστερον. "Εως ἐδώ τελείωνται τὸ προοίμιον. "Ἀκολουθεῖ τώρα (734 ε.κ.ἔξ.) ἡ καθ' αὐτὸν Νομοθεσία, τῆς δποίας προηγοῦνται πάλιν ὑποδείξεις περὶ ἀπομακρύνσεως ἐνοχλητικῶν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ πολιτεύματος στοιχείων, περὶ

ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΛΙΤΕΤΣΙΟΥ

διανομῆς περιουσιῶν κλπ. (735 b. κ. ἔξ.). Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν δημοσιονομικῶν καὶ ἄλλων νομικῶν διατάξεων, περὶ τῶν ὁπίσιων γίνεται λόγος κατωτέρω, ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἡ κοινοκτημασύνη τῇ ἀναφερομένῃ εἰς τὴν Πολιτείαν, ἔχειρεται καὶ ἐνταῦθα ὡς Ἰδεώδης μὲν, ἀλλ' ἀνεφάρμοστος εἰς τὸν βίον ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο τὸ ἔδαφος μοιράζεται εἰς τόσους κλήρους ὅσοι εἰναι καὶ οἱ πολῖται (739c κ. ἔξ. 807 b), ἀπαγορεύεται ὅμως νὰ ἀπαλλοτριώνηται ὁ κλῆρος καὶ νὰ αὐξάνηται ἡ ἐλαττώνηται ἡ ἀκίνητος περιουσία. Ἐπειδὴ καὶ ἡ κινητὴ περιουσία εἶναι ἀδύνατον νὰ διανεμηθῇ ἐξ ἴσου, διὰ τοῦτο διακρίνονται τεσσαρες τάξεις ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περιουσίας καὶ τοῦ πλούτου, εἰς τὰς ὅποιας ἀναλόγως καὶ πρὸς τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν ἀτομικὴν ἰκανότητα τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτάς, κατανέμονται τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις. Πρὸς πρόληψιν τῶν ἐξ ὑπερπλουτισμοῦ καὶ ἐξ ὑπερβολικῆς πενίας συνεπειῶν δρίζεται ἀνώτατον καὶ κατώτατον ὅριον κινητῆς περιουσίας (744 b κ. ἔξ.).

Εἰς τὸ ἐκ τον βιβλίον (751 a–785b) γίνεται λόγος διὰ μακρῶν περὶ τῶν ἀρχῶν. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς Βούλης ἐκ τριακοσίων ἔξηκοντα ἀνδρῶν ἀποτελουμένης, δίδεται μεγαλυτέρα σημασία εἰς τὰς ἀνωτέρας δύο ἡ τρεῖς κοινωνικὰς τάξεις, διὰ τοῦ ὅτι οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτάς καθ' ὀρισμένας ἐκλογάς εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ψηφίζουν (756 c κ. ἔξ.). Ἐπίσης τονίζεται ὅτι ἡ Ισότης ἐν τῇ πολιτείᾳ δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀπόλυτος, ἀλλὰ σχετική. Εἰς τοὺς διακρινομένους διὰ τῆς ἰκανότητος καὶ τῆς μορφώσεώς των χορηγοῦνται μεγαλύτερα δικαιώματα. Ὅποιοι ὀρισμένοι ὅμως περιστάσεις ἐφαρμόζεται καὶ ἡ δημοκρατικὴ ἀρχὴ τῆς ἀπολύτου ισότητος, διὰ τοῦτο διὰ κλήρου ἐκλέγονται ὀρισμέναι ἀρχαὶ καὶ ἀφίνεται εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς τὴν καλὴν τύχην νὰ ἀναδείξουν τὸν κατάλληλον (757 a κ. ἔξ.). Εἰς τὰς ἰδιωτικὰς δίκας ἐκλέγεται πᾶς πολίτης ὡς δικαστὴς διὰ κλήρου (768 a κ. ἔξ.) Οἱ Νόμοι τῶν ὅποιων ἡ φύλαξις ἀνατίθεται εἰς τοὺς «Νομοφύλακας» ἐπιδιώκουν κυρίως τὴν ἥθικοποίησιν τοῦ πολίτου καὶ τὴν ἔξασφάλισιν τοῦ ἥθικοῦ βίου τούτου (770 ad).

Ἀκολουθοῦν διάφοροι μερικαὶ διατάξεις, ἐκ τῶν ὅποιων ἀξίζουσιν ἰδιαιτέρας μνείας ἡ περὶ μείζεως ἰδιοσυγκρασιῶν καὶ χαρακτήρων (Πρβλ. Πολιτικοῦ 305 e–311 e) διὰ τῶν γάμων, καθὼς καὶ ἡ περὶ ἐπιτηρήσεως καὶ ἐλέγχου τοῦ βίου τῶν ἔγγαμων. Άι γυναικες εἶναι θσαι κατὰ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις πρὸς τοὺς ἀνδρας. Συστιοῦν εἰς ἰδιαιτερα συσ-

σίτια, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου φυλάττουν τὴν πόλιν καὶ ἀμύνονται κατὰ τῶν ἔχθρῶν (781 ή, 805 αἱ, 806 α. κ. ἔξ.). Τὰ τῶν γάμων, τελετῶν, προϊκὸς κλπ. καθορίζονται λεπτομερῶς.

Τὸ ἐβδόμον βιβλίον (788α–824ε) πραγματεύεται περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, ἀφοῦ προηγουμένως ἔχει ἔξαντληθῆ τὸ θέμα περὶ τῶν γονέων εἰς τὸ προηγούμενον βιβλίον, ὃπου ἡλικία γάμου δρίζεται, διὰ μὲν τοὺς ἄρρενας τὸ τριακοστὸν μέχρι τοῦ τριακοστοῦ πέμπτου ἔτους, διὰ δὲ τὰς θηλείας τὸ δέκατον ἔκτον μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ. “Οτι δὲ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων, εἰς τὴν ὁποίαν δίδεται μεγάλη σημασία, πρέπει νὰ είναι ἡ αὐτὴ διὰ τε τὰς ἄρρενας καὶ διὰ τὰς θήλεας, προκύπτει ἐκ τῶν αὐτῶν σχεδὸν ὑποχρεώσεων ἃς ἔχουν ταῦτα ὅταν ἡλικιωθοῦν (804 δ. κ. ἔξ.)” Ἡ κίνησις, ἡ δοποία χαρακτηρίζει τὴν μικράν ἡλικίαν, ἐπιβάλλει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς παιδιᾶς ὡς παιδαγωγικοῦ καὶ μορφωτικοῦ μέσου. Αἱ παιδιὰ δὲ δέν πρέπει νὰ είναι αὐτοσχεδιάσματα ἢ ξέναι πρὸς τὰς παραδόσεις, ἀλλὰ ἐπιχώριοι καὶ περιλαμβάνουσαι ὅτι είναι δυνατὸν ἐκ τοῦ συνήθους καὶ κατὰ παράδοσιν βίου, διότι κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον συνηθίζουν ἐκ μικρᾶς ἡλικίας οἱ παιδεῖς νὰ ἀγαποῦν τὸν βίον τῆς πατρίδος των καὶ νὰ μὴ ποθοῦν ἄλλον βίον ἡλικιούμενοι. Καὶ εἰς τὰς ματας καὶ τοὺς χοροὺς ἀπαγορεύονται αὐθαίρετοι νεωτερίσεις (798 δ. κ. ἔξ.) Τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν πρέπει νὰ ἐλέγχωνται, ὡς πρὸς τὴν παιδαγωγικὴν καὶ μορφωτικὴν των ἀξίαν (801 κ. ἔξ.) Κατ’ ἀρχὴν οὐδὲν εἶδος ποιήσεως ἀπαγορεύεται (ἴδ. περὶ δράματος 659 ή κ. ἔξ. 817 α. κ. ἔξ. περὶ κωμωδίας 935 δ. κ. ἔξ.) κατακρίνεται δὲ καὶ παρὰ πολλῶν ἐπιθυμουμένη γνῶσις πολλῶν ποιητῶν. Παρὰ τὴν ἄλλην ποίησιν καὶ ἡ ἐκμάθησις τῶν Νόμων ἔχει μεγάλην μορφωτικὴν ἀξίαν (810 ε. κ. ἔξ.) Μετὰ τῆς Μουσικῆς καὶ τῆς Γυμναστικῆς καὶ ἡ Ἀριθμητική, ἡ Γεωμετρία καὶ ἡ Ἀστρονομία θεωροῦνται σπουδαῖα μαθήματα (817 ε. κ. ἔξ.) Ἐπίσης καὶ τὸ κυνήγιον ἀναφέρεται ὡς μορφωτικὸν καὶ παιδαγωγικὸν μέσον. (822 δ. κ. ἔξ.) (ἴδε περὶ τούτων κατωτέρω).

Εἰς τὸ δέκατον βιβλίον (828α–850δ) γίνεται λόγος περὶ τῶν ἔορτῶν, μαντειῶν, θυσιῶν καὶ περὶ τῶν ἀγώνων κατ’ αὐτάς. Ἐπίσης τονίζεται ὅτι ἡ πόλις ὡς εἰς ἀνθρωπος πρέπει νὰ ζῇ εύδαιμων μήτε ἀδικουμένη, μήτε ἀδικοῦσσα (828δ). Χάριν τούτου κατὰ μήνα τούλαχιστον ἐπὶ μίαν ἡμέραν γίνονται πολεμικὰ γυμνάσια. Τοιαῦτα δρίζονται καὶ διὰ τὰς μικροτέρας ἡλικίας ἀκόμη. Πρὸς τὴν ἀσκησιν τοῦ σώματος πρέπει νὰ συμ-

βαδίζει καὶ ἡ ἀσκησίς τῆς ψυχῆς. Ἡ αὐτοκυριαρχία καὶ ἡ συγκράτησίς τονίζεται ίδιαιτέρως. Οἱ ἔρωτες πρέπει διὰ τῆς συνηθείας, διὰ τῆς ἀσκήσεως καὶ διὰ τῆς καλλιεργείας τοῦ συναισθήματος τῆς αἰδούς νὰ καταπολεμῶνται ὅπου δὲν ἐπιτρέπονται. Ἀντὶ ἔρωτῶν νὰ καλλιεργοῦνται ἡ φιλία καὶ ἡ ἀγάπη ὡς ψυχικὸς σύνδεσμός. Ἀκολουθοῦν διατάξεις περὶ συσσιτίων καὶ περὶ γεωργίας, περὶ διαιρέσεως τῆς πόλεως εἰς δώδεκα κώμας, περὶ ἀγορανομίας κλπ.

Τοῦ ἐν αὐτῷ θιβλίου (853 α—882 ε) προτάσσονται πάλιν προσίμα καὶ ἀκολουθοῦν τὰ σχετικὰ περὶ δικῶν, περὶ ἐγκλημάτων καὶ περὶ δικαστῶν. Τὰ ἀδικήματα Ἱεροσυλίας, ὑποσκάψεως τῆς ἀσφαλείας τῆς χώρας καὶ προδοσίας, ἀποτελοῦν ίδιαιτέρον κεφάλαιον Νόμου. Ἀκολουθοῦν τὰ λοιπὰ κακουργήματα, κλοπῆς κλπ. Εἰς τὰς περὶ ἀπονομῆς δικαιοσύνης τοιαύταις διατάξεις παρατηρεῖται διάκρισίς τις μεταξύ ἡθικῆς καὶ νομικῆς ἀπόψεως. Τὸ ἀξίωμα: «κούδεις ἐκών ἀδικεῖ» (κακός), διποτές ἀναφέρεται (860δ κ. ἔξ.), δὲν διποκλείει τὴν διάκρισιν μεταξὺ ἐγκλήματος ἐκ προθέσεως (προμελέτης) καὶ μή. Ἐκ προθέσεως καὶ προμελέτης θεωροῦνται ἐκείνα τὰ ἐγκλήματα, ἀτινα γίνονται κατ' ἐπικράτησιν δργῆς ἢ ἐξ ἡδουῆς, διότι ἀμφότερα τὰῦτα εἰναι δυνατόν νὰ περιορισθοῦν καὶ ὑποσταλοῦν ἀπὸ τὸν πράττοντα. Ὡς μὴ ἐκ προθέσεως καὶ προμελέτης ἀδικήματα, ἀκούσια, χαρακτηρίζονται τὰ ἐξ ἀγνοίας καὶ κακῆς ἀντιλήψεως περὶ τοῦ ἀγαθοῦ. (864 αε). Πρὸς τούτοις κατὰ λίαν ἐνδιαφέροντα τρόπον τονίζεται ἐνταῦθα καὶ ἡ σημασία καὶ σπουδαιότης τοῦ Νόμου γενικῶς. Ὁ Νόμος εἶναι ἀναγκαῖος, ὅχι μόνον διότι ὁ βίος ἀνευ αὐτοῦ δὲν θὰ διέφερε τῆς ζωῆς τῶν ἀγρίων θηρίων, ἀλλὰ καὶ διότι ἀπαιτοῦσιν αὐτὸν αἱ ἀτέλειαι καὶ αἱ πνευματικαὶ καὶ ἡθικαὶ ἀδυναμίαι τῶν ἀνθρώπων, μάλιστα δὲ τῶν κυβερνῶντων. Ἐνα θεόπεμπτον κυβερνήτην καὶ ἄρχοντα, ἔχοντα πλήρη συνείδησιν τῆς ἀποστολῆς του καὶ δυνάμενον νὰ ἐκτελῇ ταύτην ἀνεπηρεάστως ἐκ μέρους καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, δὲν θὰ ἐπρεπε νὰ ἐμποδίζῃ καὶ περιορίζει ὁ νόμος. Τοῦτο, διότι οὐδεὶς νόμος εἶναι ἀνώτερος τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς διαινοίας, ἡ ὅποια ἐπικρατεῖ παντοῦ. Ὁπως δημως ἔχουν τὰ πράγματα, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουν θεόπεμπτοι ἄρχοντες καὶ δικασταί, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ κυριαρχῇ καὶ ἐπικρατῇ ὁ Νόμος. Εἰς τὰς ποινικὰς ὑποθέσεις ἀναλόγως πρὸς τὴν σύνθεσιν τῶν δικαστηρίων καὶ τὴν ποιότητα τῶν δικαστῶν πρέπει νὰ παρέχηται εἰς τούτους

μεγαλυτέρα ἡ μικροτέσσερα ἐλευθερία κατά τὰς κρίσεις καὶ κατά τὴν λῆψιν ἀποφάσεων (874 ε κ.ἔξ.).

Μεταξὺ τῶν ἑττί μέρους τροινικῶν διατάξεων, αἱ ὅποιαι συνεχίζονται εἰς τὸ δέκατον βιβλίον (884α—910ε), αἱ περὶ ἀσεβείας καὶ περὶ ἐγκλημάτων εἰς τὰ κατὰ τὴν λατρείαν, ἔρμηνεύονται διά τινος προοιμίου κατὰ λίαν ἐνδιαφέροντα φιλοσοφικῶς τρόπον (885 β κ.ἔξ.) Τρία τοιαῦτα ἐγκλήματα διακρίνονται: α) ἡ μη παραδοχὴ θείας ὑπάρχειας, δ ἀθεϊσμὸς δηλαδή, β) ἡ ἀμφισθήτησις περὶ θείας προνοίας, καὶ γ) ἡ ἀντίληψις ὅτι οἱ Θεοὶ εἴναι δυνατόν νὰ δεκάζωνται καὶ δωροδοκοῦνται διὰ θυσιῶν καὶ προσευχῶν. 'Υπαίτιοι τῆς διαδόσεως τῆς ἀθεϊσμοῦ θεωροῦνται οἱ περὶ φύσεως φιλοσοφοῦντες (886ι, 888ε κ.ἔξ., 891 ε), πρὸς τὰς θεωρίας τῶν δποίων σχετίζεται τὸ ἀξιώμα τῶν σοφιστῶν ὅτι οἱ θεοὶ δχι φύσει, ἀλλά τισιν όμοις ὑπάρχονται (889 ε). 'Εδώ τώρα δὲ Πλάτων λαμβάνει ἀφορμήν νὰ πολεμήσῃ τὸν ἀθεϊσμὸν καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὑπαρχίν θεοῦ. Τοῦτο πράττει διὰ τῶν ἔξῆς συλλογισμῶν: 1) Πᾶσα κίνησις προϋποθέτει τι τὸ πρῶτον ἔσωτὸν κινοῦν. Τοῦτο δὲ δὲν είναι ἄλλο τι, παρὰ ψυχὴ (Πρβλ. Φαίδρου 245 κ.ἔξ.) Αὕτη, ὡς ἀρχὴ καὶ αἰτία πάσης κινήσεως καὶ πάσης γενέσεως, είναι συγχρόνως αἰτία καὶ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καλοῦ καὶ αἰσχροῦ, δικαίου καὶ ἀδίκου, καθὼς καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀντιθέσεων. Συμφώνως πρὸς ταῦτα πρέπει νὰ παραδεχθῇ τις διπλῆν τινα κοσμοψυχὴν, μίαν ἀγαθήν, φρονίμως ἐνεργοῦσαν, καὶ μίαν κακήν, ἀφρόνως ἐργαζομένην (896ε, 898ε) Εἰς τὸν οὐρανὸν δόμως, εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὴν κίνησιν δλου τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ ἐπικρατεῖ τάξις καὶ λαμβάνει χώραν κίνησις περὶ ἀξονα κανονική, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ἐπικρατῇ καὶ νὰ δρᾷ ἡ ἀγαθὴ καὶ φρόνιμος ψυχὴ, εἰκὼν ἀνωτέρας διανοήσεως (897β κ.ἔξ. πρβλ. 893 κ.ἔξ.). 2) Ἐπειδὴ ψυχὴ διευθύνει τόσον τὸ σύνολον τῶν ἀστέρων, δσον καὶ ἐν ἐκαστον ἐκ τῶν οὐρανίων αὐτῶν σωμάτων, διὰ τοῦτο ἔχομεν καὶ ψυχὰς ἀστέρων χωριστά, τὴν σχέσιν τῶν δποίων πρὸς τὰ παρ' αὐτῶν κινούμενα σώματα δύναται τις νὰ φαντάζηται κατὰ διαφόρους τρόπους, αἱ δποῖαι δόμως είναι ἐν πάσῃ περιπτώσει θεῖαι. Τοιούτο τρόπως τὸ πᾶν γέμει θεῶν (δπως ἔλεγε καὶ ὁ φιλόσοφος Θαλῆς) (898 ε κ.ἔξ.) Καὶ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ περὶ παντὸς φροντίζουν οἱ Θεοί, διότι, μόλονότι τὸ ἐναντίον φαίνεται ὡς λαμβάνον χώραν, ἐν τούτοις ἐκάστη ψυχὴ, συμφώνως πρὸς τὴν συγκρότησιν καὶ κίνησιν τοῦ συνόλου καὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν

ιδίαν αύτῆς ήθικήν ἀξίαν εύρισκει τὴν κατάλληλον δι' αὐτήν θέσιν, καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς δράσεώς της (899 d κ. ἔξ.). Ἐκ τῆς αὐτῆς θείας τελειότητος καὶ ἀνωτερότητος ἔξαγεται ἐπίσης τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ θεοὶ δὲν δεκάζουνται (905 κ. ἔξ.).

Τὸ ἐν δέκατῳ νομῷ βιβλίον τῶν Νόμων ἀφορᾷ εἰς τὰς συμφωνίας καὶ συναλλαγὰς τῶν πολιτῶν. Ἡ περιουσία τοῦ ἄλλου εἶναι σεβαστὴ δχι μόνον ἀπό φόβον ποιικῆς διώξεως, ἀλλὰ καὶ διότι «καὶ πρώτε τοσοῦτον εἰς χρημάτων ὀφεληθείην ἀν κτῆσιν ἀνελέω, δσον εἰς δγκον πρὸς ἀρετὴν ψυχῆς καὶ τὸ δίκαιον ἐπιδιδοίην μὴ ἀνελόμενος, κτῆμα ἀντὶ κτήματος ἀμεινον ἐν ἀμείνων κτησάμενος, δίκην ἐν τῇ ψυχῇ πλούτου προτιμήσας ἐν οὐσίᾳ κεκτῆσθαι πρότερον.»¹⁾ Ὅστε καὶ ἐνταῦθα κύριος σκοπὸς εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς ἀρετῆς. Σκοπὸς τοῦ Νόμου καὶ τῶν διατάξεων αὐτοῦ δὲν εἶναι ἡ τιμωρία, ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ δυνατόν ἐπανόρθωσις τῆς γενομένης ζημίας καὶ βλάβης, καὶ ἡ διόρθωσις τοῦ ἀδικήσαντος. Εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτὴν στηρίζονται καὶ δσα διατάσσονται ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ περὶ δούλων καὶ ἀπελευθέρων, περὶ ἀπάτης, περὶ κιβδηλείας καὶ καπηλείας, περὶ διαθηκῶν καὶ προστασίας ὁρφανῶν, περὶ συζύγων, περὶ γονέων¹⁾ κλπ. (913a–938c).

Αἱ διατάξεις τοῦ ποινικοῦ δικαίου, περὶ παραπρεσθείας, περὶ στρατεύσεως καὶ στρατοδικείων κλπ. συνεχίζονται καὶ εἰς τὸ δέκατον βιβλίον μετὰ σχετικῶν δικονομικῶν ὀδηγιῶν καὶ παρατηρήσεων (941a–969d). Ἐπίσης ἀναφέρονται πολλὰ καὶ περὶ «εὐθυνῶν» καὶ περὶ ἐπιβλέψεως τῶν διαφόρων ἀρχῶν καὶ δημοσίων ὑπηρεσιῶν, περὶ σχέσεων τῶν διαφόρων πόλεων καὶ ὀλληλεπιδράσεων τούτων. Εἰς τὸ τέλος δὲ περιγράφονται τὰ κατὰ μίαν ἀνωτάτην ἀρχήν, ἡ ὅποια εἶναι πρωτισμένη νά ἀποτελῇ τὸν ἐγκέφαλον καὶ νοῦν τῆς δλῆς πολιτείας. Ἡ ἀρχὴ αὕτη, «σύλλογος τῶν περὶ νόμους ἐποπτεύειν τὸν τάξιν» διά τὴν ρύθμισιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν Νόμων καὶ διὰ τὴν συντήρησιν τῆς Πολιτείας (951d κ. ἔξ. 961a κ. ἔξ. 962c κ. ἔξ.). Τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου αὐτοῦ πρέπει νά ἔχουν ἀνωτέραν μόρφωσιν ἀπό ἐκείνην ἡ ὅποια ὠρίσθη γενικῶς διὰ τοὺς πολίτας. Τεκμήριον τῆς τοιαύτης μορ-

1. Σημ. Ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νά περιλάβωμεν δλα αὐτὰ ἐνταῦθα, θά κάμωμεν περὶ αὐτῶν λόγον εἰς τὸ ἐπόμενον μέρος τοῦ παρόντος βιβλίου εἰς τὰ σχετικά κεφάλαια, ἐφ' ὃσον εἶναι δυνατόν.

φώσεως ἀποτελεῖ «τὸ πρὸς μίαν ίδεαν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀνομοίων δυνατὸν εἶναι βλέπειν» (965c), ἡ ικανότης δηλαδὴ νὰ σχηματίζωνται ἔννοιαι ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων φαινομένων καὶ τῶν ἑκδηλώσεων τῆς ζωῆς, καὶ ἡ γνῶσις ἔτι ἡ τὸν σκοπὸν τῶν Νόμων ἀποτελοῦσσα ἀρετή, εἶναι ἔνιαία καὶ συγχρόνιος πολλαπλῆς περιλαμβάνουσσα καὶ τὰς τέσσαρας μερικάς ἀρετάς (ἀνδρείαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην καὶ φρόνησιν) (963a κ. ἔξ.). Ἡ τοιαύτη παραδοχὴ ἔνιαίας ἀρχῆς τῶν φαινομένων καὶ ἑκδηλώσεων πρέπει νὰ φέρῃ καὶ εἰς τὴν παραδοχὴν καὶ ἀναγνώρισιν ὑπάρχεως καὶ δυνάμεως θεοῦ, διότι ἡ ψυχὴ ὡς αἴτια κινήσεως καὶ ἡ κανονική κίνησις τῶν ἀστέρων φέρει εἰς τὴν παραδοχὴν ἐνὸς ὑπερτάτου νοός, ἐνὸς Θεοῦ. Συμφωνῶς δὲ πρὸς ταῦτα ἡ Ἀστρονομία καὶ ἡ μελέτη τῆς φύσεως, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀδηγοῦν εἰς ἀθεϊσμόν, ὅλλα εἰς τὴν παραδοχὴν θεοῦ, ἀρκεῖ νὰ σπουδάζωνται ὅσον καὶ ὅπως πρέπει. (966 b κ. ἔξ.) Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὁ Σύλλογος αὐτὸς τῶν περὶ νόμους ἐποπτευόντων, ἀσχολεῖται εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἐπιστήμης (γνώσεως), τῆς παιδείας καὶ ἀνατροφῆς, καθὼς καὶ εἰς τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν. (Ἡ σύγκρισις τῶν Νόμων πρὸς τὰ περιεχόμενα τῆς Πολιτείας, τοῦ Πολιτικοῦ καὶ ὅλων διαλόγων γίνεται κατωτέρω εἰς τὸ περὶ πολιτικῶν κατὰ Πλάτωνα θεωριῶν κεφάλαιον).

6) Ἐπινομίς.

Ἡ Ἐπινομίς, παρὰ πολλῶν ὡς δέκατον τρίτον βιβλίον τῶν Νόμων λαμβανομένη, ἀποτελεῖ συνέχειαν καὶ συμπλήρωσιν τούτων. Καὶ εἰς αὐτὴν συνδιαλέγονται τὰ ίδια πρόσωπα ὅπως καὶ εἰς τοὺς Νόμους. Ἐδώ τώρα πρόκειται μᾶλλον περὶ τῆς ἀνωτάτης ἑκείνης μορφώσεως, τῆς ὀποίας πρέπει νὰ τύχωσιν οἱ ἀπαρτίζοντες τοὺς ὡς ἀνωτέρω «Συλλόγους τῶν περὶ νόμους ἐποπτευόντων». Τὸ θέμα διατυποῦται ὡς ἔξης: «Τι ποτε μαθὼν θνητὸς ἀνθρώπος σοφὸς ἀνείη;» (973b). Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἔρωτημα τοῦτο δίδεται διὰ τῆς ἐρεύνης ὄλων τῶν κυριωτέρων τεχνῶν, αἱ ὀποῖαι ὅμως ἀποδεικνύονται ὡς μὴ ἔχουσαι σχέσιν πρὸς τὴν σοφίαν, καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀξίας τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῶν Μαθηματικῶν, ἀτινα θεωροῦνται ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἐμβαθυνσιν εἰς τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων καὶ διὰ τὸν σχηματισμὸν ἐννοιῶν. Ὁ ἀριθμὸς εἶναι θείον δῶρον. Γνῶσιν κοι ἐννοιοιαν αὐτοῦ ἔλαβεν διὰ παρατηρήσεως τῶν φύσανίων

φαινομένων, διὰ τῆς διαδοχῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς, διὰ τῶν διαδεχομένων ἀλλήλας φάσεων τῆς σελήνης κλπ. (976c—979d πρβλ. Τίμ. 39b) ‘Ο ἀριθμὸς λοιπόν καὶ τὰ Μαθηματικὰ προπαρασκευάζουν μᾶλλον διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς καθ’ αὐτὸ σοφίας κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον. Πρὸς ἀπόκτησιν ταύτης ἀπαιτεῖται καὶ ἐπιστημονικὴ Θεογονία καὶ Ζωογονία, ἐκ τῶν ὅποιων ἡ μὲν πρώτη νὰ ρίπῃ φῶς εἰς τὸ ζήτημα τῆς θεότητος, ἡ δὲ δευτέρᾳ νὰ διαχωτίζῃ περὶ τῆς γενέσεως τῶν ὄντων. ’Ακολουθοῦν ἐπαναλήψεις τῶν γνωστῶν περὶ ψυχῆς καὶ σώματος θεωριῶν, καθὼς καὶ περὶ τῶν στοιχείων: πυρός, αἰθέρος, ἀέρος, θερμότητος καὶ γῆς, (981c) περὶ ἀστέρων καὶ ἀστρικῶν θεοτήτων (983 a κ. ἔξ.), περὶ Δαιμόνων κλπ. (984 e). Αἱ ἀστρικαὶ θεότητες (986a) συμπληρώνουν τὰς κινήσεις των δι’ ὀκτὼ τροχιῶν, ἐκ τῶν ὅποιων ἀνὰ μία ἀνήκει εἰς τὸν οὐρανὸν τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, εἰς τὸν ἥλιον, εἰς τὴν σελήνην, καὶ εἰς ἕνα ἔκαστον ἐκ τῶν πέντε πλανητῶν. ’Ο ἥλιος, ἡ Σελήνη καὶ οἱ Ήλιανῆται κινοῦνται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, ἐνῷ δὲ οὐρανὸς τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων φαίνεται ὅτι κινεῖται ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά (987b). Διὰ τῶν τοιούτων καὶ ὀλλῶν παρομοίων περὶ ἀγαθῆς καὶ κακῆς ψυχῆς ὡς αὐτοκινήτου καὶ κινούστης θεωριῶν καὶ ἔρμηνειῶν, λύεται τὸ ἐν ἀρχῇ τεθὲν πρόβλημα διὰ τῆς ἐπομένης σειρᾶς σκέψεων: (988c κ. ἔξ.) ’Ο ἐνάρετος εἶναι σοφός. ’Ανωτάτη ἀρετὴ εἶναι ἡ θεοσέβεια. Πρὸς ἀσκησιν ταύτης ἀπαιτεῖται «βραδεῖά τε καὶ ἐναντία φύσις», σκέψις καὶ ταχύτης ἐνεργείας (ἀντιλήψεως) συνδυαζομένη ἐν τῇ ψυχῇ, φύσις φιλόσοφος. Σχετικὴ πρὸς ταῦτα ἐπιστήμη εἶναι ἡ ’Αστρονομία ἀπαιτεῖται ἀριθμητικὴν καὶ μαθηματικὴν γνῶσιν διὰ τοὺς διαφόρους ὑπολογισμοὺς καὶ τὰς μετρήσεις. Εἰς τὸ τέλος τούτου ἔργου πάλιν τὸ ζήτημα τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν πολλῶν: Κανὼν πάσης σπουδῆς εἶναι ὅτι «τὰ πολλά» φέρουν εἰς τὸ ἐν καὶ γενικόν. Δυνάμει τοῦ κανόνος αὐτοῦ ἔρχεται εἰς φῶς ἡ ἀρμονικὴ ἐκείνη ἐνότης, ἡ ὅποια ἐπικρατεῖ εἰς τὸ σύνολον τῶν κινουμένων ἀστέρων. Καὶ εἰς τὰ κατά τὸν ἀνθρωπὸν ἔχει ἀξίαν καὶ σημασίαν ἡ τοιαύτη ἐνότης: Διὰ τοῦ θανάτου ἐκλείπει ἡ πολλαπλότης τῶν αἰσθημάτων, καὶ δὲ ἀποθνήσκων μεταβαίνει ἀπὸ τὴν πολλαπλότητα εἰς τὴν ἐνότητα, εἰς τὴν σοφίαν καὶ εύδαιμονίαν.¹⁾

1. Σημ. Ἡ Ἐπινομία νομίζεται παρὰ πολλῶν ὡς μὴ γνήσιον ἔργον τοῦ Ηλία-

5. Οι λοιποί Διάλογοι καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ τοῦ Πλάτωνος.

Πλὴν τῶν μέχρι τοῦδε περιληφθέντων Διαλόγων, ύπάρχουν καὶ δὲλλοι τίνες ἀκόμη μὴ γνήσιοι, καθὼς καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ τοῦ Πλάτωνος¹ περὶ τῶν διποίων ἔγένετο καὶ ἀνωτέρω λόγος. Ἐνταῦθαι δὲν θάλπηρχεν ἀνάγκη βεβαιώς νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν τὰ ἔργα αὐτά, διότι διὰ τῶν ἀνωτέρω ἔχει ἐκτεθῆ ἐπαρκῶς ἡ Φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος κατὰ τὰ στάδια τῆς ἑξελίξεως αὐτῆς, οἵ δὲ μὴ γνήσιοι Διάλογοι καὶ αἱ Ἐπιστολαί, ἐπειδὴ ἀναγέρονται καὶ εἰς περιεχόμενα τῶν ὡς ἀνωτέρω Διαλόγων, δὲν έχουν νὰ προσθέσουν τίποτε. Οὐχ ἡττον ὅμως χάριν ὀλοκληρώσεως τῆς πραγματείας ταύτης, καὶ διότι πολλοὶ τῶν ἐν λόγῳ Διαλόγων περιλαμβάνονται εἰς τὰς τετραλογίας, κατὰ παλαιοτέρας δὲ ἐποχὰς ἐθεωροῦντο γνήσιοι, ἐπιβάλλεται νὰ γίνη μνεία τοῦ περιεχομένου αὐτῶν καὶ τοῦ τῶν ἐπιστολῶν.

Οἱ καὶ κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους νόθοι θεωρούμενοι διάλογοι: Ἀξίοχος, Περὶ δικαίου, Περὶ ἀρετῆς, Δημόδοκος, Σίσυφος, Ἐρυξίας καὶ Ἀλκυῶν εἶναι ἐριστικαὶ συζητήσεις περὶ κοινῶν ζητημάτων, ὅπως π.χ. περὶ τοῦ δικαίου, περὶ τοῦ διδακτοῦ τῆς ἀρετῆς, περὶ τῆς ἀξίας τοῦ πλούτου κλπ. συμφώνως πρὸς τὸ ὑφος τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ζενοφῶντος. Οἱ Ἀξίοχος εἶναι παρηγορητικὸς εἰς ἐτοιμοθάνατον. Οἱ

τῶνος, διότι ἔγράφη καὶ προσετέθη εἰς τοὺς Νόμους ἀπὸ τὸν μαθητὴν τούτου Φίλιππον τὸν Ὄπούντιον (Διογ. Λαερτ. 3, 37, Σουΐδας). Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποτελεῖ βεβαιότητα περὶ τοῦ μὴ γνησίου τῆς Ἐπινομίδος, διότι δὲν ἀποκλείεται καὶ νὰ ἔγραψεν ὁ Πλάτων αὐτὸς τὴν Ἐπινομίδα καὶ νὰ ἀντέγραψεν αὐτὴν ὁ Φίλιππος, ὅπως καὶ τοὺς Νόμους. Ἀλλ᾽ ἀνεξαρτήτως καὶ τούτου, ἀν ὁ Φίλιππος ἔγραψε τὴν Ἐπινομίδα, πάλιν ύπάρχει ἡ πιθανότης νὰ ἔγραψεν αὐτὴν ἐπὶ τῇ βάσει παραδόσεων τοῦ διδασκάλου του, πρᾶγμα τὸ ὅποιον οημαίνει ὅτι τὸ ἔργον δὲν είναι νόθον ἡ παραποίησις. Τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ἔνισχνει καὶ ἡ γλωσσικὴ μορφὴ τῆς Ἐπινομίδος, ἡ ὅποια, κατὰ τὸν C. Ritter (Unters. üb. Plato), δὲν ύπάρχει λόγος νὰ θεωρῆται μὴ γνήσιον τοῦ Πλάτωνος σύγγραμμα. Ἐπὶ πλέον τὸ ὑφος τῆς Ἐπινομίδος εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τῶν Νόμων μετά τῶν ίδιων τέρων χαρακτηριστικῶν τῆς γερουτικῆς περιόδου τῆς ζωῆς τοῦ φιλοσόφου. Ἡ διὰ τοῦ περιεχομένου ἀσυμφωνία τῆς Ἐπινομίδος πρὸς προηγουμένους διαλόγους παρουσιάζεται εἰς τὴν παραδοχὴν ἐνταῦθα πέντε στοιχείων, ἐν φῷ προηγουμένως ἀνεφέροντο τέσσαρα. Ἀλλὰ μήπως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀλλάξῃ ἀντιλήψεις περὶ τούτου ὁ Πλάτων; Ἀν δὲ Ἐπινομίς εἶναι γνήσιον ἔργον τοῦ Πλάτωνος δεικνύει πόσον οὗτος εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου του ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Πυθαγορισμοῦ. Ἀν δὲν είναι γνήσιον Πλατωνικὸν ἔργον, φανερώνει πάλιν πόσον ὁ Πυθαγορισμὸς ἐπέδρα εἰς τὴν Ἀκαδημίαν.

Ἐρυξίας, ὁ ὅποιος ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀληθινὸν πλοῦτον ἐξ ἀφορμῆς τῆς παρουσίας ἐνὸς ὑπερπλούτου πρέσβεως ἐκ Συρακουσῶν, εἶναι διαμόρφωσις καὶ ἀπομίμησις τοῦ γνησίου διαλόγου Χαρμίδου. Άμφοτεροι δὲ συνυφαίνουν εἰς τὸ περιεχόμενόν των θεωρίας τοῦ σοφιστοῦ Προδίκου.

Διάλογοι θεωρουμένοι παρὰ τῶν ἀρχαίων γνήσια ἔργα τοῦ Πλάτωνος, τοὺς ὅποιους ὅμως ἡ νεωτέρα ἔρευνα ἀπέδειξε νόθους, εἶναι οἱ ἔξης:

α) Ὁ Θεά γης, ὁ ὅποιος εἶναι ἀπομίμησις τοῦ γνησίου διαλόγου Λάχητος, διότι καὶ εἰς αὐτὸν εἰς ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων Ἀθηναίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Δημόδοκος, θέλει νὰ ἐμπιαστευθῇ τὸν υἱόν του Θεάγην εἰς τὸν Σωκράτην πρὸς διδασκαλίαν. Τὰ ἐν αὐτῷ περὶ Σωκράτους ὡς θαυματουργοῦ δυναμένου νὰ ἐπιδρᾷ εἰς τοὺς μαθητάς του, καθὼς καὶ τὰ περὶ δαιμονίου, μετὰ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὄφους, ἀποτελοῦν τεκμήρια τῆς μὴ γνησιότητός του. Ὁ Πλούταρχος ἔχει γράψει περὶ τοῦ Θεάγους.

β) Ἄλκιβιάδης α'. Ὁ διάλογος αὐτὸς σχετίζεται πρὸς τὸν Πρωταγόραν καὶ πρὸς τὴν φιλίαν τοῦ Σωκράτους πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην. Κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἔχετιμᾶτο πολὺ καὶ παρὰ πολλῶν ἔχει σχολιασθῆ. Γνησίως Σωκρατικός εἶναι ἐν αὐτῷ ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ Σωκράτης καθοδηγεῖ τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ διδάσκει τοῦτον προτοῦ πολιτευθῆ καὶ γίνη σύμβουλος τῆς πόλεως, νὰ διασφηνίσῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του τ εἶναι δίκαιον καὶ τί συμφέρον (Πρβλ. Συμπόσιου Πλάτ. 216a). Καὶ πρὸς ὄλλους Διαλόγους τοῦ Πλάτωνος παρουσιάζει σχέσιν ὁ Ἀλκιβιάδης.

γ) Ὁ διάλογος Ἄλκιβιάδης β'. εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον διαμόρφωσις τοῦ Ἀλκιβιάδου α'. Ἄξιον σημειώσεως ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ εἶναι ὅτι συνιστᾶται ἡ συνήθεια τῶν Λακεδαιμονίων νὰ παρακαλήται ὁ Θεὸς διάτην χορήγησιν τοῦ ἀγαθοῦ ἀπλῶς, πρᾶγμα τὸ ὅποιον, ἐπειδὴ συμπίπτει πρὸς ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ζενοφῶντος (I 3,2), ἔκαμε πολλοὺς νὰ θεωροῦν τοῦτον συγγραφέα τοῦ διαλόγου αὐτοῦ (Πρβλ. Ἀθήν. XI 506c).

δ) Ὁ Ἱππαρχος. Ὁ διάλογος οὗτος παρουσιάζει ἐνδιαφέρον δι' ὄσων περιλαμβάνει περὶ τῆς προσπαθείας τοῦ Πεισιστρατίδου Ἱππάρχου, χάριν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ. Ἀνώνυμος ἐταῖρος τις ἔχεταίζεται ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐννοίας «τοῦ φιλοκερδοῦ» παρὰ τοῦ Σωκράτους, ὀλλά κατὰ τόσον σχολαστικὸν τρόπον, ὡστε

νὰ μὴ είναι δυνατόν νὰ γίνη σύγκρισις τῆς τοιαύτης μεθόδου πρὸς τὴν εἰς τοὺς γνησίους τοῦ Πλάτωνος διαλόγους παριστανωμένην εἰρωνείαν.

ε) Οἱ Ἐρασταὶ, ἀπομίμησις κατὰ τάλλα τοῦ Χαρμίδου καὶ τοῦ Λύσιδος, πραγματεύονται περὶ τοῦ ζητήματος ὅτι φιλοσοφία καὶ πολυμάθεια εἶναι διάφοροι ἀπ' ἄλλήλων ἔννοιαι. Ἐν αὐτοῖς φυζητεῖ ὁ Σωκράτης πρὸς δύο νέους, τοὺς φίλους τῶν Ἐραστῶν.

ζ) Ο διάλογος Κλειτόν συνδέεται πρὸς τὴν Πολιτείαν καὶ προτάσσεται ταύτης εἰς τὴν δύδοτην τετραλογίαν. Λόγῳ τοῦ περιεχομένου δικαίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σκέψεων θὰ ἥρμοζε μᾶλλον εἰς ἀντίθετον πρὸς τὰς θεωρίας περὶ πολιτείας τοῦ Πλάτωνος. Λαμβάνεται ύπερ ὅψιν ὡς θέλων νὰ πολεμήσῃ καὶ ἀναρέσῃ τὰς θεωρίας τοῦ Ἀντιοθένους. Ο συγγραφεὺς τοῦ διάλογου τούτου παριστάνει τὸν Σωκράτην ὡς προτρεπτικὸν πρὸς ἀρετὴν καὶ σύμβουλον, ὅχι ὡς ἐφαρμόζοντα καὶ ἐμπράκτως ταύτην.

ζ') Ο διάλογος Μίνως, σύγγραμμα γραμματικοῦ μᾶλλον, παρὰ φιλοσόφου, προϋποθέτει τὸν Πολιτικὸν καὶ τοὺς Νόμους. Παρὰ τοῦ γραμματικοῦ Ἀριστοφάνους κατετάσσετο μετὰ τῶν Νόμων καὶ τῆς Ἐπινομίδος εἰς μίαν τριλογίαν. Ἐν αὐτῷ πρόκειται περὶ τοῦ Νόμου καὶ τῆς ἐννοίας τούτου, ἥτις ἀναλύεται λογικῶς, ἐνῷ ἐκ παραλλήλου καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὑπολήψεως καὶ τοῦ γοήτρου τοῦ παλαιοῦ βασιλέως τῆς Κρήτης, τὸν ὃποιον οἱ δραματικοὶ ποιηταὶ παρίστανον ὡς «ἄγριόν τινα καὶ χαλεπὸν καὶ ἀδικον» (318 d).

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Πλάτωνος, περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ὅποιων ἐγένετο ἥδη λόγος ἀνωτέρω, ἡ ἐβδόμη κυρίως, δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῇ αὐτοβιογραφία τοῦ Πλάτωνος περιλαμβάνουσα καὶ τὰς βάσεις καὶ γενικὰς γραμμάς τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ. Ἐκ τῶν λοιπῶν, ἡ δευτέρα, ἡ τρίτη, ἡ ἕκτη, καὶ ἡ ὁγδόη, πλήν τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἐγράφησαν, περιέχουν καὶ ἀρκετά ἐνδιαφερούσας ἀλλας πληροφορίας ιστορικῆς καὶ φιλοσοφικῆς φύσεως.